

Deklaracja polskiego środowiska archeologicznego w sprawie dewastacji stanowisk archeologicznych przez osoby posługujące się wykrywaczami metali

Preambuła

- Odwołując się do polskich i międzynarodowych archeologicznych kodeksów etycznych, a zwłaszcza do *Dziesięciorga przykazań archeologiczno-konserwatorskich*, sformułowanych przez Erazma Majewskiego w 1905 r., do *Kodeksu praktyki Europejskiego Stowarzyszenia Archeologów* z 1997 r., do *Zbioru zasad postępowania i norm etycznych środowiska archeologów w Polsce*, przyjętego przez Komitet Nauk Pra- i Protohistorycznych PAN w roku 2004 oraz do *Kodeksu postępowania członka Stowarzyszenia Naukowego Archeologów Polskich* z 2010 r., a także do *Kodeksu etyki dla muzeów*, opracowanego przez ICOMOS w roku 2004;
- mając na względzie międzynarodowe normy ochrony zabytków archeologicznych sformułowane m.in. w *Zaleceniu UNESCO z 1956 r. na temat międzynarodowych zasad, które winny być stosowane podczas wykopalisk archeologicznych*, w *Zaleceniu UNESCO z 1978 r. dla ochrony ruchomych dóbr kultury*, w *Zaleceniu Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy z roku 1981 na temat wykrywaczy metali i archeologii* oraz w *Międzynarodowej Karcie Ochrony i Zarządzania Dziedzictwem Archeologicznym ICOMOS (Karcie Lozańskiej)* z 1990 r.;
- respektując ratyfikowane przez Polskę międzynarodowe konwencje dotyczące ochrony zabytków archeologicznych, a zwłaszcza *Konwencję UNESCO z 1970 r. dotyczącą środków zmierzających do zakazu i zapobiegania nielegalnemu przywozowi, wywozowi i przenoszeniu własności dóbr kultury* oraz *Europejską konwencję o ochronie dziedzictwa archeologicznego (poprawioną)* z 1992 r., zwaną *Konwencją maltańską*;

my, niżej podpisani przedstawiciele polskiego archeologicznego środowiska akademickiego, muzealnego, konserwatorskiego i środowiska wykonawców kontraktowych badań archeologicznych, zgromadzeni 14 maja 2012 r. w Warszawie, głęboko zaniepokojeni niszczeniem coraz większej liczby stanowisk archeologicznych w Polsce przez amatorskie, sprzeczne z prawem rozkopywanie przez osoby posługujące się elektronicznymi urządzeniami do wykrywania metali oraz inicjatywami na rzecz zmiany obowiązującego w naszym kraju prawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, stwierdzamy, co następuje:

Art. 1.

Dziedzictwo archeologiczne jest delikatnym, narażonym na łatwe zniszczenie, nieodtworzalnym i skończonym zasobem kulturowym ludzkości. Ponieważ jest ono własnością wspólną społeczeństwa, w jego imieniu dziedzictwem archeologicznym opiekują się i zarządzają nim we wspólnym interesie służby konserwatorskie, wspierane wiedzą przez archeologów i instytucje naukowe, muzealne i konserwatorskie, zapewniające powszechny dostęp do dziedzictwa archeologicznego i wartości, które ono ze sobą niesie. Dlatego też ruchome **zabytki archeologiczne powinny pozostawać własnością Skarbu Państwa.**

Art. 2.

Archeologia nie jest nauką jedynie o starożytnych przedmiotach. Celem jej jest poznanie przeszłości społeczności ludzkich oraz reguł i mechanizmów rządzących procesami społeczno-kulturowymi, a jej źródłami są relikty ludzkiej działalności zalegające w warstwach kulturowych. W związku z tym najważniejszy dla archeologii jest kontekst znalezisk, powiązanie różnych wytworów kulturowych ze sobą i z konstrukcjami, obiektami i warstwami stanowiska archeologicznego. **Wyrywanie zabytków metalowych i innych z ich kontekstu ogranicza lub wręcz uniemożliwia zarówno naukowe badanie tych przedmiotów, jak też zubaża wartość naukową całego stanowiska oraz pomniejsza ich wartość ekspozycyjną; jest więc sprzeczne z celem archeologii jako nauki i z jej społeczną misją.** Zubożenie wartości poznawczej następuje także wówczas, gdy historyczne przedmioty metalowe, np. monety, wydobywane są w sposób amatorski z warstwy ziemi ornej, bowiem i ona zawierać może informacje ważne naukowo i nie powinna być rozkopywana bez dozoru fachowców.

Art. 3.

Ze względu na śladowe zachowanie pozostałości archeologicznych, wszelkie działania nakierowane na dziedzictwo archeologiczne winny być podejmowane wyłącznie przez archeologów. Tylko oni bowiem potrafią z ukrytych w ziemi pozostałości odczytać przeszłość i przedstawić ją w sposób zrozumiały reszcie społeczeństwa. W tym celu kształcą się na uniwersytetach, zdobywając niezbędną wiedzę i umiejętności praktyczne. **Nawet archeolodzy mogą prowadzić prace archeologiczne i wykopaliskowe tylko na podstawie pozwolenia wydanego przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, który reprezentuje interes publiczny.**

Art. 4.

Miłośnicy archeologii, zainteresowani przeszłością naszego kraju, zawsze byli, są i będą ważnym zapleczem społecznym naukowej działalności archeologicznej i konserwatorstwa archeologicznego. **Mogą oni uczestniczyć w wykopaliskach archeologicznych pod**

nadzorem archeologów i pracach poszukiwawczych po uzyskaniu pozwolenia właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 5.

Osoby, które za pomocą elektronicznych urządzeń do detekcji metali **bez pozwolenia** ze strony służby konserwatorskiej poszukują historycznych przedmiotów ukrytych w ziemi, nie mają nic wspólnego z ochroną czy badaniem dziedzictwa archeologicznego – są zazwyczaj prywatnymi kolekcjonerami, dla własnych korzyści niszczącymi delikatne i śladowo zachowane dziedzictwo archeologiczne, które – umiejętnie zbadane i zadokumentowane – jest skarbnicą wiedzy o przeszłości naszego kraju i naszego narodu. Niejednokrotnie w celu pozyskania przedmiotów zabytkowych rozkopywane są mogiły z czasów I i II wojny światowej.

Art. 6.

Obowiązujące w Polsce prawo pozwala amatorom poszukiwań posługujących się elektronicznymi urządzeniami do wykrywania metali na uzyskanie stosownych pozwoleń od właściwych miejscowo wojewódzkich konserwatorów zabytków. Pod tym względem prawo polskie nie odbiega od norm europejskich, a nawet jest bardziej liberalne niż prawo większości krajów w Europie, np. krajów śródziemnomorskich czy niektórych skandynawskich, w których posługiwanie się elektronicznymi urządzeniami do wykrywania metali przez osoby nie będące archeologami podlega znacznie dalej idącym restrykcjom, a często jest zakazane w ogóle. **Jakakolwiek liberalizacja obowiązującego obecnie w Polsce prawa w tym zakresie byłaby sprzeczna z ochroną dziedzictwa kulturowego.** Współpraca między archeologami i osobami posługującymi się elektronicznymi urządzeniami do wykrywania metali jest możliwa pod warunkiem przestrzegania przez te osoby obowiązującego prawa. Wskazane byłoby, aby autentyczni miłośnicy historii ojczystej pragnący włączyć się w nurt badań i opieki nad archeologicznym dziedzictwem naszego kraju organizowali się w sposób ułatwiający podejmowanie wspólnych projektów wraz ze środowiskiem archeologów, wspomagając je jednocześnie w walce z pospolitymi rabusiami.

Art. 7.

Archeologia nie jest nauką, której zainteresowania i możliwości badawcze ograniczone są do pewnego tylko okresu przeszłości. Metodami archeologicznymi badane są także miejsca i obiekty o stosunkowo krótkiej historii, np. pola bitewne z I i II wojny światowej, miejsca martyrologii, czy opuszczone miejsca produkcji przemysłowej, przynosząc ważne nowe informacje, niemożliwe do uzyskania innymi metodami. Decyzja o uznaniu za zabytek

podejmowana jest każdorazowo przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, który ustala na podstawie wiedzy naukowej, czy dane miejsce lub obiekt posiada wartości zabytkowe.

Art. 8.

Postulaty liberalizacji prawa mające na celu dopuszczenie do amatorskich poszukiwań zabytków archeologicznych bez pozwolenia służb konserwatorskich, dopuszczenie do prywatnej własności znalezisk archeologicznych, swobodnego obrotu nimi i ograniczenia zakresu znalezisk objętych definicją zabytku, **są sprzeczne z interesem** zachowania narodowego dziedzictwa kulturowego dzisiejszych i przyszłych pokoleń **polskiego społeczeństwa**.

W związku z powyższym apelujemy do władz państwowych, posłów i senatorów o nieprzychylenie się do argumentów środowiska użytkowników elektronicznych urzędów do wykrywania metali i niedopuszczenie do zmian prawa o ochronie zabytków, które prowadziłyby do umożliwienia amatorskiego i rabunkowego rozkopywania stanowisk archeologicznych oraz objęcia znalezisk archeologicznych własnością prywatną.

Apelujemy też do organów policji i prokuratury o zintensyfikowanie działań na rzecz egzekwowania obowiązującego w naszym kraju prawa.

PODPISY:

- w imieniu Stowarzyszenia Naukowego Archeologów Polskich: prof. dr hab. Zbigniew Kobyliński
- w imieniu Polskiego Komitetu Narodowego ICOMOS: prof. dr hab. Bogusław Szmygin
- w imieniu Polskiego Komitetu Narodowego ICOM: mgr Paweł Jaskanis
- w imieniu Komitetu Nauk Pra- i Protohistorycznych Polskiej Akademii Nauk: prof. UAM dr hab. Marzena Szmyt
- w imieniu Towarzystwa Ochrony Dziedzictwa Archeologicznego: prof. dr hab. Sylwester Czopek
- w imieniu Poznańskiego Towarzystwa Prehistorycznego: prof. UAM dr hab. Marzena Szmyt
- w imieniu Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Prywatnych Firm Archeologicznych: mgr Alina Jaszewska

- w imieniu Instytutu Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk: prof. dr hab. Andrzej Buko
- w imieniu Instytutu Archeologii Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie: prof. dr hab. Zbigniew Kobyliński i dr Janusz Budziszewski
- w imieniu Instytutu Archeologii Uniwersytetu Gdańskiego: dr Bartosz Józwiak
- w imieniu Instytutu Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego: mgr Aleksander Andrzejewski
- w imieniu Instytutu Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego: prof. UW dr hab. Artur Błażejowski
- w imieniu Instytutu Archeologii Uniwersytetu Marii-Curie Skłodowskiej w Lublinie: prof. dr hab. Andrzej Kokowski
- w imieniu Instytutu Prahistorii Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu: prof. UAM dr hab. Danuta Minta-Tworzowska
- w imieniu Zakładu Archeologii Uniwersytetu Szczecińskiego: dr Mikołaj Urbanowski
- w imieniu Państwowego Muzeum Archeologicznego: dr Wojciech Brzeziński
- w imieniu Muzeum Archeologicznego w Poznaniu: prof. UAM dr hab. Marzena Szmyt i dr Michał Brzostowicz
- w imieniu Muzeum Archeologicznego w Krakowie: dr Jacek Górski
- w imieniu Muzeum Narodowego w Szczecinie: mgr Krzysztof Kowalski
- w imieniu Muzeum Archeologicznego w Gdańsku: mgr Jacek Freza
- w imieniu Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi: mgr Dominik Płaza
- w imieniu Muzeum Archeologicznego Środkowego Nadodrza: mgr Arkadiusz Michalak
- w imieniu Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Elblągu – dr Maria Kasprzycka
- w imieniu Muzeum Historyczno-Archeologicznego w Ostrowcu Świętokrzyskim: mgr Włodzimierz Szczałuba
- w imieniu Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Głogowie: mgr Leszek Lenarczyk
- w imieniu Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy: prof. dr hab. Andrzej Wyrwa
- w imieniu Muzeum w Stargardzie: mgr Karolina Stań
- w imieniu Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie: mgr Barbara Koperska
- w imieniu Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Białymstoku: mgr Jerzy Maciejczuk
- w imieniu Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Gdańsku: mgr Krzysztof Dyrda
- w imieniu Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie: mgr Paulina Kubacka
- w imieniu Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Łodzi: mgr Magdalena Nowak, mgr Katarzyna Starecka i mgr Wiktoria Długoszewska
- w imieniu Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków we Wrocławiu: mgr Ewa Madera
- w imieniu Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Opolu: mgr Krzysztof Spychała

- w imieniu Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Katowicach: mgr Jacek Koj
- w imieniu Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Lublinie: mgr Grzegorz Mączka
- w imieniu Stołecznego Konserwatora Zabytków: mgr Barbara Piotrowska